

BİR DAHA AZƏRBAYCAN TARİXŞÜNASLIĞININ MƏXƏZLƏRİ OLAN "KİTABİ-DƏDƏ QORQUD" DASTANI VƏ ABBASQULU AĞA BAKIXANOVUN "GÜLÜSTANI-İRƏM" ƏSƏRİ HAQQINDA

"Kitabi-Dede Qorqud" dastanı Azərbaycan ərazisində dövlətçilik tarixinin dəqiqləşdirilməsində tarixi məxəzlərindən biridir. Bu barədə dəfələr yazılmışam, lakin bu günədək yazdıqlarım alımlar tərəfindən cavabız qalır.

Təqdim edilmiş məqale "Kitabi-Dede Qorqud" eposu işığında Azərbaycanın elmi tarixinin tekniləşməsinə yönəlmüş silsilə məqalələrdən biridir. Məqalənin digər məqsədi—Azərbaycan tarixçilərinin diqqətini Abbasqulu ağa Bakixanovun "Qafqazın Şərq hissəsi tarixi"—"Gülüstanı-İRƏM" əsərinin tədqiqat konsepsiyasına istiqamətləndirmekdir.

Azərbaycan tarixi ilə bağlı bir sira konkret məsələlərin mübahisəsi olmasının nəzərə alaraq məqalədə istifadə etdiyimiz "tarixi məxəz" anlayışı haqqında məlumat verməyi məsədəyən biliirk. "Tarixi məxəz" anlayışının məlum olduğunu kimi, müxtəlif mənə parametrləri var. Ən geniş mənada "tarixi məxəz" keçmiş haqqında məlumat daşıyıcısı olan maddi və mənəvi abidələrin məcmusunu əhatə edir. Arxeologiyadan müsiqisünaslığa qədər elmələrin tədqiqat obyekti olan bu abidələr vəhdət və bütövlükde ayrı ayrı xalqların coğrafiya, siyasi, etnik, dil və mənəvi mədəniyyətinin müxtəlif sahələrini etibar edən mənzərəni yaradır. Tarixi məxəzlerin müyyən qismi yazılı şəkildə mövcuddur. Yazılı əsr—xüsusi qədim dövr və Orta əsrlərin müxtəlif formalarda məzmunlarının özünməxsus ensiklopedizmi, rasiyalı və irrasional—fantastika və mifin ehtivasi və dəyər meyarlarının subjektiv və obyektivliyinin vəhdəti ilə seviyələnerek cəmiyyət tarixinin obyektiv bərpası üçün əvəzedildi.

Məhsud Azərbaycan Respublikası ərazisində vaxtılık xanlıq formasında Oğuz-Türk dövlətciliyi olduğunun etrafı və ya təkzibinin, Azərbaycan-Alban dövlətciliyi ilə yanaşı, Oğuz-Türk dövlətciliyinin tanınmasının Azərbaycan tarixi və Azərbaycan tarixşunaslıq məxəzi kimi müraciət olunmasına əsaslandırmadan başlıq və Azərbaycanda dövlətciliyi tarixinin tədqiqatçıları tarixi məxəz kimi "Kitabi-Dede Qorqud" dastanına qarşı iddiaların elmi cəhdən qeyri-obyektiyiliyi səbüt etməye çalışıcağıq.

Müsəvir Azərbaycan Respublikası ərazisində vaxtılık xanlıq formasında Oğuz-Türk dövlətciliyi olduğunun etrafı və ya təkzibinin, Azərbaycan-Alban dövlətciliyi ilə yanaşı, Oğuz-Türk dövlətciliyinin tanınmasının Azərbaycan tarixi və Azərbaycan tarixşunaslıq məxəzi kimi müraciət olunmasına əsaslandırmadan başlıq və Azərbaycanda dövlətciliyi tarixinin tədqiqatçıları tarixi məxəz kimi "Kitabi-Dede Qorqud" dastanına qarşı iddiaların elmi cəhdən qeyri-obyektiyiliyi səbüt etməye çalışıcağıq.

Müsəvir Azərbaycan Respublikası ərazisində vaxtılık xanlıq formasında Oğuz-Türk dövlətciliyi olduğunun etrafı və ya təkzibinin, Azərbaycan-Alban dövlətciliyi ilə yanaşı, Oğuz-Türk dövlətciliyinin tanınmasının Azərbaycan tarixi və Azərbaycan tarixşunaslıq məxəzi kimi müraciət olunmasına əsaslandırmadan başlıq və Azərbaycanda dövlətciliyi tarixinin tədqiqatçıları tarixi məxəz kimi "Kitabi-Dede Qorqud" dastanına qarşı iddiaların elmi cəhdən qeyri-obyektiyiliyi səbüt etməye çalışıcağıq.

Təkər edirik ki, "Kitabi-Dede Qorqud" dastanında Şimali Azərbaycan ərazisində yığcam (kom-pakt) şəkildə yaşaması oğuz-türklerin etnik mənəsibiyəti, sosial və siyasi ierarxiyəsi, mentalitatı, dini-dünyagörüşü təsvəvrələri barədə dəqiq məlumatları yanaşı, oğuzlara rəhbərlik etməyi təsbit etmiş, istərsə də coğrafi, ədəbi və s. tarixa dair əsərlər olsun — istinadın elmi əhəmiyyəti və aktuallığı inkaredilməzdür. Tarixi öyrənəkən yazılı məxəzlerə seviyəsində asılı olmayaq, istər müxtəlif resmi şəhər, (müqavilə, ferman, hesabat və s.), dini əbədi (əvvəlcə şifahi, sonra isə yazılı şəkildə təsbit edilmiş), istərsə də coğrafi, ədəbi və s. tarixa dair əsərlər olsun — istinadın elmi əhəmiyyəti və aktuallığı inkaredilməzdür. Tarixi öyrənəkən yazılı məxəzlerə seviyəsində asılı olmayaq, istər müxtəlif resmi şəhər, (müqavilə, ferman, hesabat və s.), dini əbədi (əvvəlcə şifahi, sonra isə yazılı şəkildə təsbit edilmiş), istərsə də coğrafi, ədəbi və s. tarixa dair əsərlər olsun — istinadın elmi əhəmiyyəti və aktuallığı inkaredilməzdür. Tarixi öyrənəkən yazılı məxəzlerə seviyəsində asılı olmayaq, istər müxtəlif resmi şəhər, (müqavilə, ferman, hesabat və s.), dini əbədi (əvvəlcə şifahi, sonra isə yazılı şəkildə təsbit edilmiş), istərsə də coğrafi, ədəbi və s. tarixa dair əsərlər olsun — istinadın elmi əhəmiyyəti və aktuallığı inkaredilməzdür. Tarixi öyrənəkən yazılı məxəzlerə seviyəsində asılı olmayaq, istər müxtəlif resmi şəhər, (müqavilə, ferman, hesabat və s.), dini əbədi (əvvəlcə şifahi, sonra isə yazılı şəkildə təsbit edilmiş), istərsə də coğrafi, ədəbi və s. tarixa dair əsərlər olsun — istinadın elmi əhəmiyyəti və aktuallığı inkaredilməzdür. Tarixi öyrənəkən yazılı məxəzlerə seviyəsində asılı olmayaq, istər müxtəlif resmi şəhər, (müqavilə, ferman, hesabat və s.), dini əbədi (əvvəlcə şifahi, sonra isə yazılı şəkildə təsbit edilmiş), istərsə də coğrafi, ədəbi və s. tarixa dair əsərlər olsun — istinadın elmi əhəmiyyəti və aktuallığı inkaredilməzdür. Tarixi öyrənəkən yazılı məxəzlerə seviyəsində asılı olmayaq, istər müxtəlif resmi şəhər, (müqavilə, ferman, hesabat və s.), dini əbədi (əvvəlcə şifahi, sonra isə yazılı şəkildə təsbit edilmiş), istərsə də coğrafi, ədəbi və s. tarixa dair əsərlər olsun — istinadın elmi əhəmiyyəti və aktuallığı inkaredilməzdür. Tarixi öyrənəkən yazılı məxəzlerə seviyəsində asılı olmayaq, istər müxtəlif resmi şəhər, (müqavilə, ferman, hesabat və s.), dini əbədi (əvvəlcə şifahi, sonra isə yazılı şəkildə təsbit edilmiş), istərsə də coğrafi, ədəbi və s. tarixa dair əsərlər olsun — istinadın elmi əhəmiyyəti və aktuallığı inkaredilməzdür. Tarixi öyrənəkən yazılı məxəzlerə seviyəsində asılı olmayaq, istər müxtəlif resmi şəhər, (müqavilə, ferman, hesabat və s.), dini əbədi (əvvəlcə şifahi, sonra isə yazılı şəkildə təsbit edilmiş), istərsə də coğrafi, ədəbi və s. tarixa dair əsərlər olsun — istinadın elmi əhəmiyyəti və aktuallığı inkaredilməzdür. Tarixi öyrənəkən yazılı məxəzlerə seviyəsində asılı olmayaq, istər müxtəlif resmi şəhər, (müqavilə, ferman, hesabat və s.), dini əbədi (əvvəlcə şifahi, sonra isə yazılı şəkildə təsbit edilmiş), istərsə də coğrafi, ədəbi və s. tarixa dair əsərlər olsun — istinadın elmi əhəmiyyəti və aktuallığı inkaredilməzdür. Tarixi öyrənəkən yazılı məxəzlerə seviyəsində asılı olmayaq, istər müxtəlif resmi şəhər, (müqavilə, ferman, hesabat və s.), dini əbədi (əvvəlcə şifahi, sonra isə yazılı şəkildə təsbit edilmiş), istərsə də coğrafi, ədəbi və s. tarixa dair əsərlər olsun — istinadın elmi əhəmiyyəti və aktuallığı inkaredilməzdür. Tarixi öyrənəkən yazılı məxəzlerə seviyəsində asılı olmayaq, istər müxtəlif resmi şəhər, (müqavilə, ferman, hesabat və s.), dini əbədi (əvvəlcə şifahi, sonra isə yazılı şəkildə təsbit edilmiş), istərsə də coğrafi, ədəbi və s. tarixa dair əsərlər olsun — istinadın elmi əhəmiyyəti və aktuallığı inkaredilməzdür. Tarixi öyrənəkən yazılı məxəzlerə seviyəsində asılı olmayaq, istər müxtəlif resmi şəhər, (müqavilə, ferman, hesabat və s.), dini əbədi (əvvəlcə şifahi, sonra isə yazılı şəkildə təsbit edilmiş), istərsə də coğrafi, ədəbi və s. tarixa dair əsərlər olsun — istinadın elmi əhəmiyyəti və aktuallığı inkaredilməzdür. Tarixi öyrənəkən yazılı məxəzlerə seviyəsində asılı olmayaq, istər müxtəlif resmi şəhər, (müqavilə, ferman, hesabat və s.), dini əbədi (əvvəlcə şifahi, sonra isə yazılı şəkildə təsbit edilmiş), istərsə də coğrafi, ədəbi və s. tarixa dair əsərlər olsun — istinadın elmi əhəmiyyəti və aktuallığı inkaredilməzdür. Tarixi öyrənəkən yazılı məxəzlerə seviyəsində asılı olmayaq, istər müxtəlif resmi şəhər, (müqavilə, ferman, hesabat və s.), dini əbədi (əvvəlcə şifahi, sonra isə yazılı şəkildə təsbit edilmiş), istərsə də coğrafi, ədəbi və s. tarixa dair əsərlər olsun — istinadın elmi əhəmiyyəti və aktuallığı inkaredilməzdür. Tarixi öyrənəkən yazılı məxəzlerə seviyəsində asılı olmayaq, istər müxtəlif resmi şəhər, (müqavilə, ferman, hesabat və s.), dini əbədi (əvvəlcə şifahi, sonra isə yazılı şəkildə təsbit edilmiş), istərsə də coğrafi, ədəbi və s. tarixa dair əsərlər olsun — istinadın elmi əhəmiyyəti və aktuallığı inkaredilməzdür. Tarixi öyrənəkən yazılı məxəzlerə seviyəsində asılı olmayaq, istər müxtəlif resmi şəhər, (müqavilə, ferman, hesabat və s.), dini əbədi (əvvəlcə şifahi, sonra isə yazılı şəkildə təsbit edilmiş), istərsə də coğrafi, ədəbi və s. tarixa dair əsərlər olsun — istinadın elmi əhəmiyyəti və aktuallığı inkaredilməzdür. Tarixi öyrənəkən yazılı məxəzlerə seviyəsində asılı olmayaq, istər müxtəlif resmi şəhər, (müqavilə, ferman, hesabat və s.), dini əbədi (əvvəlcə şifahi, sonra isə yazılı şəkildə təsbit edilmiş), istərsə də coğrafi, ədəbi və s. tarixa dair əsərlər olsun — istinadın elmi əhəmiyyəti və aktuallığı inkaredilməzdür. Tarixi öyrənəkən yazılı məxəzlerə seviyəsində asılı olmayaq, istər müxtəlif resmi şəhər, (müqavilə, ferman, hesabat və s.), dini əbədi (əvvəlcə şifahi, sonra isə yazılı şəkildə təsbit edilmiş), istərsə də coğrafi, ədəbi və s. tarixa dair əsərlər olsun — istinadın elmi əhəmiyyəti və aktuallığı inkaredilməzdür. Tarixi öyrənəkən yazılı məxəzlerə seviyəsində asılı olmayaq, istər müxtəlif resmi şəhər, (müqavilə, ferman, hesabat və s.), dini əbədi (əvvəlcə şifahi, sonra isə yazılı şəkildə təsbit edilmiş), istərsə də coğrafi, ədəbi və s. tarixa dair əsərlər olsun — istinadın elmi əhəmiyyəti və aktuallığı inkaredilməzdür. Tarixi öyrənəkən yazılı məxəzlerə seviyəsində asılı olmayaq, istər müxtəlif resmi şəhər, (müqavilə, ferman, hesabat və s.), dini əbədi (əvvəlcə şifahi, sonra isə yazılı şəkildə təsbit edilmiş), istərsə də coğrafi, ədəbi və s. tarixa dair əsərlər olsun — istinadın elmi əhəmiyyəti və aktuallığı inkaredilməzdür. Tarixi öyrənəkən yazılı məxəzlerə seviyəsində asılı olmayaq, istər müxtəlif resmi şəhər, (müqavilə, ferman, hesabat və s.), dini əbədi (əvvəlcə şifahi, sonra isə yazılı şəkildə təsbit edilmiş), istərsə də coğrafi, ədəbi və s. tarixa dair əsərlər olsun — istinadın elmi əhəmiyyəti və aktuallığı inkaredilməzdür. Tarixi öyrənəkən yazılı məxəzlerə seviyəsində asılı olmayaq, istər müxtəlif resmi şəhər, (müqavilə, ferman, hesabat və s.), dini əbədi (əvvəlcə şifahi, sonra isə yazılı şəkildə təsbit edilmiş), istərsə də coğrafi, ədəbi və s. tarixa dair əsərlər olsun — istinadın elmi əhəmiyyəti və aktuallığı inkaredilməzdür. Tarixi öyrənəkən yazılı məxəzlerə seviyəsində asılı olmayaq, istər müxtəlif resmi şəhər, (müqavilə, ferman, hesabat və s.), dini əbədi (əvvəlcə şifahi, sonra isə yazılı şəkildə təsbit edilmiş), istərsə də coğrafi, ədəbi və s. tarixa dair əsərlər olsun — istinadın elmi əhəmiyyəti və aktuallığı inkaredilməzdür. Tarixi öyrənəkən yazılı məxəzlerə seviyəsində asılı olmayaq, istər müxtəlif resmi şəhər, (müqavilə, ferman, hesabat və s.), dini əbədi (əvvəlcə şifahi, sonra isə yazılı şəkildə təsbit edilmiş), istərsə də coğrafi, ədəbi və s. tarixa dair əsərlər olsun — istinadın elmi əhəmiyyəti və aktuallığı inkaredilməzdür. Tarixi öyrənəkən yazılı məxəzlerə seviyəsində asılı olmayaq, istər müxtəlif resmi şəhər, (müqavilə, ferman, hesabat və s.), dini əbədi (əvvəlcə şifahi, sonra isə yazılı şəkildə təsbit edilmiş), istərsə də coğrafi, ədəbi və s. tarixa dair əsərlər olsun — istinadın elmi əhəmiyyəti və aktuallığı inkaredilməzdür. Tarixi öyrənəkən yazılı məxəzlerə seviyəsində asılı olmayaq, istər müxtəlif resmi şəhər, (müqavilə, ferman, hesabat və s.), dini əbədi (əvvəlcə şifahi, sonra isə yazılı şəkildə təsbit edilmiş), istərsə də coğrafi, ədəbi və s. tarixa dair əsərlər olsun — istinadın elmi əhəmiyyəti və aktuallığı inkaredilməzdür. Tarixi öyrənəkən yazılı məxəzlerə seviyəsində asılı olmayaq, istər müxtəlif resmi şəhər, (müqavilə, ferman, hesabat və s.), dini əbədi (əvvəlcə şifahi, sonra isə yazılı şəkildə təsbit edilmiş), istərsə də coğrafi, ədəbi və s. tarixa dair əsərlər olsun — istinadın elmi əhəmiyyəti və aktuallığı inkaredilməzdür. Tarixi öyrənəkən yazılı məxəzlerə seviyəsində asılı olmayaq, istər müxtəlif resmi şəhər, (müqavilə, ferman, hesabat və s.), dini əbədi (əvvəlcə şifahi, sonra isə yazılı şəkildə təsbit edilmiş), istərsə də coğrafi, ədəbi və s. tarixa dair əsərlər olsun — istinadın elmi əhəmiyyəti və aktuallığı inkaredilməzdür. Tarixi öyrənəkən yazılı məxəzlerə seviyəsində asılı olmayaq, istər müxtəlif resmi şəhər, (müqavilə, ferman, hesabat və s.), dini əbədi (əvvəlcə şifahi, sonra isə yazılı şəkildə təsbit edilmiş), istərsə də coğrafi, ədəbi və s. tarixa dair əsərlər olsun — istinadın elmi əhəmiyyəti və aktuallığı inkaredilməzdür. Tarixi öyrənəkən yazılı məxəzlerə seviyəsində asılı olmayaq, istər müxtəlif resmi şəhər, (müqavilə, ferman, hesabat və s.), dini əbədi (əvvəlcə şifahi, sonra isə yazılı şəkildə təsbit edilmiş), istərsə də coğrafi, ədəbi və s. tarixa dair əsərlər olsun — istinadın elmi əhəmiyyəti və aktuallığı inkaredilməzdür. Tarixi öyrənəkən yazılı məxəzlerə seviyəsində asılı olmayaq, istər müxtəlif resmi şəhər, (müqavilə, ferman, hesabat və s.), dini əbədi (əvvəlcə şifahi, sonra isə yazılı şəkildə təsbit edilmiş), istərsə də coğrafi, ədəbi və s. tarixa dair əsərlər olsun — istinadın elmi əhəmiyyəti və aktuallığı inkaredilməzdür. Tarixi öyrənəkən yazılı məxəzlerə seviyəsində asılı olmayaq, istər müxtəlif resmi şəhər, (müqavilə, ferman, hesabat və s.), dini əbədi (əvvəlcə şifahi, sonra isə yazılı şəkildə təsbit edilmiş), istərsə də coğrafi, ədəbi və s. tarixa dair əsərlər olsun — istinadın elmi əhəmiyyəti və aktuallığı inkaredilməzdür. Tarixi öyrənəkən yazılı məxəzlerə seviyəsində asılı olmayaq, istər müxtəlif resmi şəhər, (müqavilə, ferman, hesabat və s.), dini əbədi (əvvəlcə şifahi, sonra isə yazılı şəkildə təsbit edilmiş), istərsə də coğrafi, ədəbi və s. tarixa dair əsərlər olsun — istinadın elmi əhəmiyyəti və aktuallığı inkaredilməzdür. Tarixi öyrənəkən yazılı məxəzlerə seviyəsində asılı olmayaq, istər müxtəlif resmi şəhər, (müqavilə, ferman, hesabat və s.), dini əbədi (əvvəlcə şifahi, sonra isə yazılı şəkildə təsbit edilmiş), istərsə də coğrafi, ədəbi və s. tarixa dair əsərlər olsun — istinadın elmi əhəmiyyəti və aktuallığı inkaredilməzdür. Tarixi öyrənəkən yazılı məxəzlerə seviyəsində asılı olmayaq, istər müxtəlif resmi şəhər, (müqavilə, ferman, hesabat və s.), dini əbədi (əvvəlcə şifahi, sonra isə yazılı şəkildə təsbit edilmiş), istərsə də coğrafi, ədəbi və s. tarixa dair əsərlər olsun — istinadın elmi əhəmiyyəti və aktuallığı inkaredilməzdür. Tarixi öyrənəkən yazılı məxəzlerə seviyəsində asılı olmayaq, istər müxtəlif resmi şəhər, (müqavilə, ferman, hesabat və s.), dini əbədi (əvvəlcə şifahi, sonra isə yazılı şəkildə təsbit edilmiş), istərsə d